

Hit-konstruktionen i moderne dansk

Af MARIE HERGET CHRISTENSEN og SUNE GREGERSEN

I dette bidrag diskuterer vi den danske *hit*-konstruktion som i *hit med pengene!* Partiklen *hit* klassificeres traditionelt som et adverbium, men forekommer i moderne dansk udelukkende i *hit*-konstruktionen. Vi undersøger konstruktionens struktur og semantik og diskuterer hvordan den adskiller sig fra sætningsemner med retningsudtryk som fx *så afsted med os*. Vi viser at konstruktionen altid har direktiv (regulativ) illokutionær værdi og på visse punkter minder mere om en imperativ end andre sætningsemner. Vi foreslår derfor at klassificere *hit* som en særlig direktivisk partikel. Endelig diskuterer vi kort værdien af mere utraditionelle korpusser ved undersøgelser af moderne talesprog.

1 Indledning

I dette bidrag diskuterer vi den danske *hit*-konstruktion som i eksemplet i (1):

- (1) *Hit med pengene eller jeg skyder*
(Danske trusler, håndskrevet trusselsbrev 1980-89)

Konstruktionen med *hit* har sin oprindelse i retningsadverbiet *hid* 'herhen', og *hit* kan i 1800-tallets dansk beskrives som en variant af adverbiet. I beskrivelser af moderne dansk kaldes *hit* også som regel et adverbium. I modsætning hertil foreslår vi at *hit* snarere er en direktivisk partikel hvis topologi og syntaks minder mere om et verbum i imperativ end et retningsadverbium.

Artiklen er opbygget som følger. I afsnit 2 giver vi et overblik over tidligere diskussioner af *hit* i den grammatiske litteratur. Afsnit 3 giver en kort skitse af *hits* oprindelse som en variant af *hid* og dens udvikling til et selvstændigt leksem i nyere dansk. I afsnit 4 fremlægger vi vores analyse af den moderne danske *hit*-konstruktion og diskuterer

hvordan den adskiller sig fra det vi kalder teliske sætningsemner. Afsnit 5 er en kort sammenfatning. Eksemplerne i artiklen er excerpteret fra en række talesproglige og (mere eller mindre talesprogsnære) skriftlige kilder. Vi har søgt efter moderne danske eksempler i LANCHART, Korpus CorDiale, trusselskorpusset *Danske trusler*, den danske del af korpusset OpenSubtitles og vha. søgninger på internettet.¹ Ældre eksempler stammer fra Arkiv for Dansk Litteratur (ADL) og en række ordbøger.

2 Litteratur om *hit*

Der er kun meget lidt litteratur om den danske *hit*-konstruktion. Vi har ikke fundet nogen diskussion af den hos Diderichsen (1962), Togeby (2017) eller Hansen og Heltoft (2011). Heller ikke Mikkelsen (1911) behandler konstruktionen. Hos Wiwel (1901: 338) er der i en diskussion af stilistiske varianter en meget kort henvisning til udtrykket *hid med pengene!* som et eksempel på et “tilskyndelses-udtryk” med voldsom karakter. Hansen (1967: 381) nævner også kun *hit* en enkelt gang, som et eksempel på et elliptisk udtryk med adverbial plus *med*-led. Det diskutes dog ikke hvad der er elideret i en sætning som *Hit med Halvdelen!*, som er det eneste eksempel Hansen giver. ODS og DDO klassificerer begge *hit* som et adverbium. ODS beskriver det som en variant af *hid*, mens DDO har et separat lemma og skriver at *hit* i moderne dansk udelukkende forekommer i udtrykket *hit med...*, som karakteriseres som ”uformelt” og ”talesprog”.

Den eneste egentlige behandling af *hit*-konstruktionen i den lingvistiske litteratur er et kort afsnit hos Westergaard (2018: 81-82). Westergaard beskriver *hit*-konstruktionen som et ”direktivt dynamisk-lokativt” sætningsemne” i lighed med verbumløse konstruktioner med et retningsudtryk som prædikativ og valensbærer. Disse retningsudtryk omfatter bl.a. adverbier som *hen*, *op*, *ned*, *ud*, *ind*, *afsted*, *frem* og en del flere.²

¹ Korpusset *Danske trusler*, som er udviklet i forbindelse med projektet ”Truslers sprog og genre”, består af trusselsbreve fra Rigspolitiets arkiv fra perioden 1980-2019. Korpusset OpenSubtitles består af undertekster til en lang række film og tv-serier fra hjemmesiden opensubtitles.org (jf. Lison & Tiedemann 2016). Vi citerer fra 2018-versionen af korpusset, som indeholder over 85 mio. danske ord. Mange undertekstfiler er dog medtaget flere gange fordi de er uploadet til hjemmesiden i mere end én version, og korpusset egnar sig derfor ikke til kvantitative undersøgelser. Henvisningerne til korpusset indeholder genreangivelse og det år hvor undertekstfilen er uploadet til opensubtitles.org.

² Også præpositionssyntagmer kan indgå i konstruktionen, som *i og så næste dag i skole igen* (LANCHART, interview, Nyboder 1986-90) og *Så er det voksen-tid. I seng med dig!* (OpenSubtitles, drama/mysterie 2013). Westergaards analyse adskiller sig i øvrigt fra flere ældre fremstillinger (Mikkelsen 1911: 722; Diderichsen 1962: 200; Hansen 1967: 381) ved at sætningsemner ikke opfattes som elliptiske – der er altså ikke noget underforstået finit verbal som er udeladt i konstruktionen. Vi tilslutter os dette synspunkt.

Hit-konstruktionen i (2a) er efter denne analyse parallel med fx sætningsemnet med *hen* i (2b):

- (2) a. *Hit med de 800 kr., du skylder mig, din lille lort!*
 b. *Hen til bageren med dig.*
 (Westergaard 2018: 81-82)

Præpositionsleddet med *med* er ifølge Westergaard et obligatorisk tilknyttet temaargument til *hit* som henviser til den entitet der bevæges. Han påpeger at der i betydningen af *hit* er kodet bevægelse i retning af afsenderen, hvorfor konstruktionen ikke tillader det Westergaard (2018) kalder målargument, fx *til bageren* i (2b).

Vi vil i det følgende bruge termen *telisk sætningsemne* om konstruktionen med retningsudtryk som i (2b), mens vi bruger *hit-konstruktionen* om eksempler som (2a).

3 *Hits* oprindelse

Hit er oprindeligt en variant af adverbiet *hid* 'herhen', men det er uklart præcis hvornår og hvordan varianten med finalt *-t* er opstået. *Hid* kunne tidligere konstrueres med *med* ligesom andre retningsadverbier, både i sætningsemner (3) og i egentlige sætninger med finit verbum (4):

- (3) *Hid med det strax.* (VSO [1802], *hid*)
 (4) *Lad hans Søn komme hid med Contracten.* (ADL: Holberg, *Huus-Spøgelse*, 1753)

Vi har ikke fundet nogen diskussion af *hid/hit* hos Høysgaard (1752), som kun nævner at adverbierne *bort* og *vek* (*væk*) kan konstrueres med *med*:

- (5) a. *Bort med ham!*
 b. *Vek med det afskum!*
 (Høysgaard 1752: 211)

De ældste eksempler på stavemåden *hit* er fra midten af 1800-tallet. Hostrup bruger *hit* flere gange i *Gjenboerne*, som er den ældste kilde med denne stavemåde der er registreret i ODS (under *hid*). Her er der også både eksempler på sætningsemner (6a) og egentlige sætninger (6b):

- (6) a. *Væk med jer! hit med Løjtnanten! jeg vil sla' han ihjel.*
 - b. *Nej, nu maa du sgu komme hit med et Pant, for det passer ikke.*
- (ADL: Hostrup, *Gjenboerne*, 1844)

Ordbog over Gadesproget, som behandler uformel og ”skjødesløs” sprogbrug i 1800-tallets København, giver eksempler på *hit* fra dette skuespil (Kristiansen 1866: 125). Anden udgave af ordbogen bemærker at *hit* er identisk med svensk *hit*, men at dette ”dog næppe hænger direkte sammen med Formen” (Kristiansen 1908: 214). Et tegn på at der nok ikke er tale om en svensk form, er at formen *hit* også er belagt i ældre jyske dialekter. Feilberg (1886-1914) giver to eksempler på forbindelsen *kom herhit* (under *herhid*), og JO registrerer også formerne *hit* og *herhit* (under *herhit, hid*). DDO (*hit* 2) skriver at *hit* ”måske oprindelig [stammer] fra kommandosprog, jævnfør *herut*”. Hansen (1971: 295) foreslår at udtalen med finalt *-t* i *hit, ut* og *herut* ”skyldes den afsluttende ekstrastærke eksspiration” og muligvis er opstået i ”det ældre halvtyske kommandosprog i hæren”.³

I løbet af 1800-tallet lader adverbiet *hid* til at gå af brug i skriftsproget og i hvert fald i hovedstadens talesprog. Mikkelsen (1911: 283) karakteriserer det som ”mere eller mindre” forældet, og ODS beskriver de fleste brug af *hid* som sjældne, arkaiserende eller lignende.⁴ Anderledes går det med varianten *hit*, der overlever og etableres som selvstændigt leksem, jf. at det har sit eget lemma i DDO. I løbet af 1900-tallet sker der også en anden udvikling, nemlig at *hit* bliver begrænset til sætningsemner. Eksempler med *komme* som (6b) ovenfor eller (7) fra en dialektoptegnelse fra Møn mener vi ikke længere er gangbare i moderne dansk talesprog:

³ Se også Hansen (1934: 231) om *ut, herut, gevær ved fot!* og lignende. For ældre belæg med *ut* og *herut* se ODS (under *ud, herud*).

⁴ I dialekterne overlever *hid* længere; både JO og ØMO (under *hid*) har flere belæg fra det 20. århundrede. I bornholmsk optegner Stibolt og Teinnæs begge eksempler i 1920’erne (BO under *hid, adv.*).

- (7) kåm hit mæ pæ<;ene
 (ØMO, *hit* III)

Imidlertid kaldes *hit* i DDO og andre beskrivelser af moderne dansk stadig et adversum. Som vi vil diskutere i næste afsnit, mener vi dog snarere at det bør klassificeres som en direktivisk partikel, hvis syntaktiske egenskaber hænger tæt sammen med dens kommunikative funktion.

4 Den moderne danske *hit*-konstruktion

4.1 Indledende karakteristik

I moderne dansk forekommer *hit* udelukkende i *hit*-konstruktionen:

- (8) *Hit med alle jeres drikkevarer!*
 (OpenSubtitles, komedie/fantasy 2014)
- (9) *JEG HAR EN PISTOL I LOMMEN OG DETTE ER ET RØVERI ! HIT MED SKILLINGER!*
 (Danske trusler, håndskrevet trusselsbrev 1980-89)

Ifølge DDO (*hit* 2) bruges *hit*-konstruktionen ”som kommanderende opfordring til at give den talende noget bestemt”. Som Westergaard (2018: 81) formulerer det, har *hit* en deiktisk betydningskomponent og udtrykker ”bevægelse mod taleren”. Dette foreslås som forklaring på at man ikke umiddelbart kan eksplisitere målet for bevægelsen – at tilføje eksempelvis *til mig* eller *herhen* er redundant:

- (10) ? *Hit med den til mig/herhen!*

Vi vil tilføje at det heller ikke umiddelbart kan lade sig gøre at specificere udgangspunktet for bevægelsen. Dette mener vi også skyldes *hit*-konstruktionens betydning. Temaargumentet henviser altid til en entitet som – i hvert fald ifølge afsenderen – befinder sig hos modtageren eller i modtagerens besiddelse, og det er derfor overflødig at tilføje fx *fra dig* eller *derfra*:

- (11) ? *Hit med den fra dig/derfra!*

Ved at bruge *hit*-konstruktionen præsupponerer afsenderen at temaargumentets referent eksisterer, og at modtageren disposerer over den. Er dette ikke tilfældet, kan der naturligvis ikke ske nogen overførsel fra modtageren til afsenderen:

- (12) A: *Hit med grynen, før du får tre adamsæbler!*
 B: *Jeg har ingen penge, Ray.*
 (OpenSubtitles, action/krimi/thriller 2005)

I langt de fleste eksempler vi har fundet, er temaargumentet semantisk bestemt, altså fx en definit nominalfrase eller et anaforisk pronomen. Der er dog også enkelte eksempler på ubestemte temaargumenter:

- (13) *Hit med værdigenstande og penge!*
 (OpenSubtitles, drama/fantasy/mysterie 2008)
- (14) *Hit med en whisky til.*
 (OpenSubtitles, komedie/romantik 2013)

Ifølge Westergaard (2018: 81-82) er temaargumentet obligatorisk udtrykt, m.a.o. kan *med*-leddet ikke udelades. Vi har dog fundet flere eksempler på underforstået temaargument som i (15)-(17), og disse er helt i overensstemmelse med vores egen sprogfølelse:⁵

- (15) *Og så gav han dig blot en dollar? Hit!*
 (OpenSubtitles, drama 2014)
- (16) A: *Forsegler vi aftalen med et kys?*
 B: *Præcis. Hit, søde.*
 (OpenSubtitles, drama/fantasy/gyser 2014)

⁵ De to ytringer med *hit* i (15)-(16) oversætter hhv. engelsk *Gimme that!* og *Pucker up, sweetheart*. Undertekstkorpusset indeholder også yderlige eksempler på *Hit!* som oversættelse af *Give me those*, *Give me that thing* og lignende.

- (17) *hit det er mit .. giv mig den .. hit .. det er min ..*
 (LANCHART, gruppesamtale Amager 2013)

I sådanne tilfælde er der dog altid tale om at referenten (fx *en dollar* eller *et kys*) er umiddelbart identificerbar i konteksten. I lighed med Westergaard betragter vi derfor temaargumentet som valensled til *hit*.

4.2 Illokutionær værdi

Hit-konstruktionen har direktivisk illokutionær værdi og udtrykker altså altid en ”kommanderende opfordring”, som DDO formulerer det. Dette er i tråd med Westergaards (2018) analyse af teliske sætningsemner som direktive (regulative) talehandlinger. Som Westergaard påpeger, kan teliske sætningsemner med middelbart valensled dog også optræde i narrative kontekster hvor de har konstativ snarere end direktivisk funktion:

- (18) *Vi spiser og sætter traileren på bilen og så afsted med os.*
 (detvarsjovt.dk, 2019)

Ifølge Westergaard (2018: 90) er denne ”historiske” brug af teliske sætningsemner afgaet af den direktiviske brug, nemlig når ”konstruktionen indlejes i en kontekst med fortidig tidsreference”. Hansen og Heltoft (2011: 148-149) har en anden analyse af sådanne eksempler. De foreslår at den illokutionære værdi er kodet i placeringen af prædikativet, sådan at sætningsemner med initialt prædikativ har regulativ funktion (fx *ud med dommeren!*), mens sætningsemner med et andet led på førstepladsen ikke er regulative (fx *og så dommeren ud* eller *og så ud med dommeren*). Den illokutionære værdi er altså ifølge Hansen og Heltoft topologisk kodet, mens Westergaard ser den som kontekstuel betinget. Vi vil ikke diskutere dette spørgsmål videre her, men blot påpege at *hit*-konstruktionen funktionelt adskiller sig fra teliske sætningsemner.⁶ Så vidt vi ved, forekommer *hit* ikke i narrative kontekster medmindre der er tale om egentlige citater:

- (19) *Der kom en røver ind, som sagde hit med pengene, dette er et røveri*
 (tv2øst.dk, 2020)

⁶ Bemerk dog at der kan findes klare eksempler på teliske sætningsemner med initialt valensled som ikke har konstativ funktion, inkl. *haenderne op* i (20b) nedenfor eller Hansen og Heltofts egne eksempler *maven ind!* og *alle ret!* (2011: 148).

Hit-konstruktionen har altså ingen konstativ (narrativ) brug, men er altid regulativ.

4.3 Strukturelle forskelle mellem *hit* og teliske sætningsemner

Som vi har set, adskiller *hit*-konstruktionen sig altså fra teliske sætningsemner med retningsadverbium ved at *hit* ikke forekommer uden for konstruktionen, og at konstruktionen ikke anvendes narrativt. Vi mener dog at der er endnu en væsentlig forskel, nemlig at sætningsemner med *hit* har en anden intern struktur end teliske sætningsemner. I Figur 1 har vi opstillet et skema for teliske sætningsemner med udgangspunkt i de to varianter der foreslås af Hansen og Heltoft (2011: 1624-1625).⁷ P er pladsen for prædikativet (retningsudtrykket), mens temaargumenter står på pladserne Nom (nominalt valensled) eller X (middelbart valensled).

Figur 1. Skema for teliske sætningsemner

K	Fok	A1	Nom	A2	P	X
			<i>så</i>		<i>afsted</i>	<i>igen om aftenen</i>
			<i>så næste dag</i>		<i>i skole</i>	<i>igen og sådan noget</i>
			<i>så</i>		<i>afsted</i>	<i>igen med os</i>
				<i>dig og mig</i>	<i>ud</i>	<i>af landevejen!</i>
				<i>alle</i>	<i>på hovedet</i>	<i>i seng!</i>
<i>så</i>	<i>hvorfor</i>	<i>ikke bare</i>			<i>afsted</i>	<i>med regningen?</i>

Som Figur 1 viser, kan teliske sætningsemner være temmelig komplekse: foran prædikativet er der foruden en konjunktionalplads (K) pladser til fokusled (Fok), sætnings-

⁷ Vores skema adskiller sig på enkelte punkter fra Hansen og Heltofts udvidede skema (deres Figur 38, s. 1625). Vi har lavet en fælles plads for sætningsadverbialer og negation (A1) og kombineret Hansen og Heltofts pladser MV (= middelbart valensled) og FA (= frie adverbialer) fordi disse led i hvert fald i nogle tilfælde kan ombyttes, jf. *så afsted igen med os* (facebook.com, 2019) og den lige så acceptable variant *så afsted med os igen* (konstrueret). Eksempelsætningerne i Figur 1 og 2 er alle autentiske belæg fra LANCHART, OpenSubtitles eller søgninger på internettet.

adverbialer og partikler inklusive negation (A1), nominalt valensled (Nom) og mådes-adverbialer (A2). Efter prædikativet er der en plads til det middelbare valensled og frie adverbialer (X). Sætningsemners modificeringsmuligheder diskuteres af Westergaard (2018: 86-89), men mangler stadig en mere tilbundsgående undersøgelse. Vores væsentligste pointe her er at *hit*-konstruktionen er opbygget anderledes end teliske sætningsemner. I Figur 2 har vi opstillet et skema for sætningsemner med *hit*.

Figur 2. Skema for sætningsemner med *hit*

K	A	P	DP	X
<i>og</i>	<i>hit</i>	<i>så</i>		<i>med de fritter</i>
		<i>hit</i>	<i>bare</i>	<i>med filmen</i>
<i>bare</i>	<i>hit</i>			<i>med pakken</i>
		<i>hit</i>	<i>lige</i>	<i>med jeres bedste råd til at få en 1 årig til at sove...</i>
		<i>så</i>	<i>hit</i>	<i>straks med den</i>
<i>men</i>	<i>hit</i>	<i>så lige</i>		<i>med en brækpose eller ti</i>
<i>så</i>	<i>hit</i>	<i>da lige</i>		<i>med nogle billeder af din nulermmand</i>

Foruden en konjunktionalplads (K) er der kun en enkelt plads (A) før prædikativet *hits* plads (P). Efter *hit* er der en plads til dialogiske partikler (DP) og pladsen for det middelbare valensled og evt. frie adverbialer (X).

Der er i hvert fald fem strukturelle forskelle mellem teliske sætningsemner og *hit*-konstruktionen. For det første har *hit*-konstruktionen ingen plads til fokusled som *hvor-for* eller *hvorhen*. For det andet tillader *hit* i modsætning til teliske sætningsemner ingen alternation mellem nominalt og middelbart valensled: *op med hænderne* og *hænderne op* er begge mulige varianter, jf. (20), men *hit med pengene* kan ikke hedde **pengene hit*, jf. (21):

- (20) a. *Op med hænderne eller jeg skyder!*
 (stiften.dk, 2018)
- b. *DETTE ER ET BANK RØVERI HÆNDERNE OP ELLER BUKS, NED*
 (Danske trusler, håndskrevet trusselsbrev 1990-1999)
- (21) a. *Hit med pengene eller jeg skyder*
 b. **pengene hit eller jeg skyder*

For det tredje har *hit*-konstruktionen kun én plads (A) før P, og denne tillader et mere begrænset materiale end de teliske sætningssemners A1- og A2-pladser. Vi har kun fundet eksempler med *så* og *bare* før *hit*, jf. eksemplerne i Figur 2. For det fjerde kan *hit*-konstruktionen ikke negeres. Og for det femte har *hit*-konstruktionen en plads til dialektiske partikler umiddelbart efter P som de teliske sætningssemner ikke har. Vi har fundet eksempler med *så*, *nu*, *da*, *dog*, *gerne*, *lige* og *bare*, som vist i (22)-(28):

- (22) *Og hit så med de fritter.*
 (OpenSubtitles, komedie/krimi 2004)
- (23) *Hit nu med de nøgler.*
 (OpenSubtitles, drama/romantik 2001)
- (24) *Jamen, så hit da med noget sne, for pokker!*
 (inspire-me-today.dk, 2014)
- (25) *Men folkens hit dog med nogle flere!*
 (hifigalleri.dk, 2011)
- (26) *Hit gerne med din vigtigste motivationsfaktor, når det gælder solfaktor.*
 (instagram.com, 2024)
- (27) *Åh hit lige med jeres bedste råd til at få en 1 årig til at sove...*
 (slyngebarn.dk, 2010)
- (28) *Hit bare med filmen, tror det bliver drøngod fredagsunderholdning*
 (hunde-forum.dk, 2009)

Nogle af disse kan også kombineres. Vi har fundet kombinationerne *så lige*, *nu lige*, *nu bare*, *da lige*, og *da bare*. (29) giver et eksempel med *så lige*:

- (29) *Men hit så lige med en brækpose eller ti.*
 (boosted.dk, 2018)

4.4 *Hit* som direktivisk partikel

Strukturelt minder *hit*-konstruktionen i visse henseender mere om en imperativsætning end om teliske sætningsemner. Imperativsætninger tillader nemlig også kun et begrænset materiale før prædikatets plads. Hansen og Heltoft (2011: 1579) nævner *så* og *da* – og de har en plads til dialogiske partikler umiddelbart efter prædikatet (se Hansen & Heltoft 2011: 1069-1072):

- (30) *Så tag dog lige og vis lidt solidaritet med verden.*
 (information.dk, 2014)

Så vidt vi kan se, er det den samme gruppe af partikler der er mulige i *hit*-konstruktionen som i imperativsætninger (jf. også Christensen 2007: 176-181). For eksempel kan de evidentielle partikler *vel*, *nok* og *vist* ikke forekomme i *hit*-konstruktionen, ligesom de heller ikke er mulige i imperativsætninger:

- (31) a. *Hit (*vel/*nok/*vist) med nøglerne!*
 b. *Husk (*vel/*nok/*vist) nøglerne!*
 (konstrueret)

Dette er fuldt forståeligt ud fra *hit*-konstruktionens direktiviske funktion, som udelukker propositionelle operatorer.

O mend *hit* etymologisk går tilbage til et retningsadverbium og *hit*-konstruktionen har visse fællestræk med teliske sætningsemner, mener vi altså at den bør klassificeres på anden vis. Konstruktionens struktur minder mere om en imperativisk sætning end om teliske sætningsemner: *hit* forekommer ikke uden for konstruktionen, og i modsætning til teliske sætningsemner har *hit*-konstruktionen ingen narrativ brug. Vi vil derfor

foreslå at klassificere *hit*-konstruktionen som en egen konstruktion og *hit* som en specialiseret direktivisk partikel.⁸

Et indicium for at *hit*-konstruktionen af nogle sprogbrugere måske endda opfattes som en imperativkonstruktion finder vi i enkelte belæg hvor man har afledt en infinitivform *hitte*, som bruges i perifrastisk konstruktion med modalverbum:

- (32) *Girls, vil i lige hitte med jeres bud på den bedste film ever?*
(min-mave.dk, 2011)
- (33) *Kan du ikk lige hitte med din msn ? (: .*
(scootergalleri.dk, 2006)
- (34) *Kan du så hitte med den.....*
(bullie.dk, udateret billedtekst)

I alle disse tilfælde er der tale om direktiviske sproghandlinger.⁹ Det er selvfølgelig tænkeligt at alle tre belæg er eksempler på ordspil hvor forfatterne bevidst har konstrueret en infinitiv til *hit*, men i så fald afhænger ordspillet af at læseren kan se ligheden mellem *hit* og et verbum i imperativ. Da der kun er enkelte belæg af denne type og *hit* ikke ellers forekommer i verbale kontekster, analyserer vi dog ikke *hit*-konstruktionen som en egentlig imperativkonstruktion.¹⁰ Det er dog værd at nævne at formen *hit* er homonym med imperativformen af både *hitte* 'finde' og *hitte* 'få/være et hit' og desuden med substantivet *hit*. Dette muliggør det finurlige ordspil i (35):

⁸ Denne karakteristik udelukker i øvrigt ikke at der kan være beslægtede konstruktioner med andre imperativlignende direktiviske partikler. Det ville for eksempel være oplagt at undersøge ligheder og forskelle mellem *hit* og "bagatelpartiklerne" *pyt* og *skidt* (som i *pyt da med det o.l.*).

⁹ Der er også enkelte ældre belæg hvor *hid* synes at være brugt som et verbum. ODS (under *hid*, bet. 1.2) giver eksemplet *Hid mig strax min Knorte-Kiep* fra en Grønnegadekomedie fra 1720'erne, og JO (under *hid*) citerer *La mæ hi' en 'lad mig hid den'* fra en optegnelse af Evald Tang Kristensen (Midtøstjylland, ca. 1900). Disse eksempler er dog for sporadiske til at vi tør sige mere om dem.

¹⁰ Bemærk i øvrigt at mens imperativsætninger har en subjektplads (i), tillader *hit* kun ét valensled, nemlig *med*-leddet. Vi mener aldrig det er muligt at tilføje et subjekt i *hit*-konstruktionen, jf. (ii).

- (i) *Super, tag du bare hjem og sov.*
(OpenSubtitles, komedie/drama 2014)
- (ii) *Hit (*du/*I) med pengene!*

- (35) *Hit med sangen!*
 (Amin Jensen, Danmarks Radio 2000-04)

Hit-konstruktionens *hit* har dog naturligvis en ganske anden funktion end disse homonyme former.

4.5 Stil og genre

Som nævnt ovenfor har *hit*-konstruktionen kun påkaldt sig meget lidt opmærksomhed i den lingvistiske litteratur om dansk. En del af forklaringen skal nok søges i den type sprogbrug som den primært bruges i, der af DDO karakteriseres som ”uformelt” og ”talesprog”. At der netop er tale om uformel sprogbrug, understreges af at konstruktionen er lavfrekvent i visse talesprogsgenre – vi fandt ingen eksempler i dialektkorpusset CorDiale, og kun ganske få i LANCHART. Der er seks belæg i hele korpusset, som alle stammer fra gruppesamtaler blandt unge mennesker:

- (36) *årh smukt vandfald .. øh den .. giv mig lige hit med den den der vandfald*
 (LANCHART, gruppesamtale, Amager 2013)
- (37) *jeg øh hit med nogle moneys*
 (LANCHART, gruppesamtale Amager 2013)

De få belæg mener vi både har med talesituation og formalitetsgrad at gøre: dels nødvendiggør aktiviteterne i sociolinguistiske interview kun sjældent den sproghandling som *hit*-konstruktionen bruges til, dels er situationen i mange tilfælde for formel til at konstruktionen ville være pragmatisk vellykket. Vi ville forvente at finde flere eksempler hvis vi havde adgang til et korpus med talesprogsgenre med mere kommanderende eller truende sprogbrug. Det forklarer at vi finder flere belæg i det langt mindre korpus *Danske trusler*, på trods af at dette udelukkende består af skriftsprog. Her er der nemlig tale om dialogisk, uformelt og truende skriftsprog:

- (38) *Hit mej Pengener 1000 kr. eLers SPrener jeg Banken i LOfTen KL. 9 . 00*
 (Danske trusler, håndskrevet trussel 1980-89)

Dette viser at konstruktionen ikke er begrænset til talesproget, men også findes i tilstrækkeligt uformelle skriftsprogsgenre. Det tætteste vi kunne komme på et korpus

med uformelt og kommandererende talesprog, er OpenSubtitles. Underteksterne er ganske vist oversættelser af konstrueret snarere end spontant talesprog, men korpusset er værdifuldt fordi mere uformelle former for talesprog er repræsenteret. Dette understreges af at det er let at finde eksempler hvor *hit* optræder sammen med skældsord eller slangudtryk:

- (39) *Hit med tegnebogen, dit røvhul.*
 (OpenSubtitles, krimi/drama 2016)
- (40) *Hit med gysserne!*
 (OpenSubtitles, krimi/drama 2004)

5 Opsummering

I denne artikel har vi argumenteret for at den danske *hit*-konstruktion må betragtes som en egen konstruktion, og at *hit* bedst kan beskrives som en direktivisk partikel. *Hit* har ganske vist sit ophav i retningsadverbiet *hid*, og der er visse ligheder mellem *hit*-konstruktionen og teliske sætningsemner, men som vi har vist, minder *hit*-konstruktionen funktionelt og strukturelt mere om en imperativsætning: den forekommer kun med direktivisk illokutionær værdi, og dens interne struktur og modificeringsmuligheder er stort set de samme som sætninger med imperativ. Konstruktionen er først og fremmest belagt i uformelle genrer og stillejer, hvilket understreger værdien af mere ukonventionelle korpusser som undertekster og trusselsbreve.

Litteraturhenvisninger

- ADL = Arkiv for Dansk Litteratur. <https://tekster.kb.dk/adl>. Besøgt 22.03.2025.
- BO = *Bornholmsk Ordbog*. København: Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab. <https://bornholmskordbog.ku.dk/>. Besøgt 13.06.2025.
- Christensen, Tanya Karoli 2007: *Hyperparadigmer: En undersøgelse af paradigmatiske sammespil i danske modussystemer*. Ph.d.-afhandling, Roskilde Universitetscenter.
- DDO = *Den Danske Ordbog*. <https://ordnet.dk/ddo>. Besøgt 22.03.2025.
- Danske trusler [korpus]. 2018-2021. København: Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab. <https://alf.hum.ku.dk/korp/>
- Diderichsen, Paul 1962: *Elementær dansk Grammatik*, 3. udg. København: Nordisk Forlag.
- Feilberg, H. F. 1886-1914: *Bidrag til en Ordbog over jyske Almuesmål*. København: Universitets-Jubilæets danske Samfund.

- Hansen, Erik & Lars Heltoft 2011: *Grammatik over det Danske Sprog*. København: Det Danske Sprog og Litteraturselskab.
- Hansen, Aage 1934: Om „ja“ og „nej“. *Acta Philologica Scandinavica* 9. 225-245.
- Hansen, Aage 1967: *Moderne dansk*. København: Grafisk Forlag.
- Hansen, Aage 1971: *Den lydlige udvikling i dansk fra ca. 1300 til nutiden*, bd. 2. København: Gad.
- Høysgaard, Jens Pedersen 1752: *Methodisk Forsøg til en fuldstændig dansk Syntax*. København: Möllmann. <https://books.google.dk/books?id=YzdVAAAACAAJ>
- JO = *Jysk Ordbog*. Aarhus: Peter Skautrup Centret, Aarhus Universitet. <https://jysk-ordbog.dk/>. Besøgt 22.03.2025.
- Korpus CorDiale. København: Center for Dialektforskning. <https://cordiale.ku.dk/>. Besøgt 22.03.2025.
- Kristiansen, V. 1866: *Ordbog over Gadesproget*. København: Hagerup.
- Kristiansen, V. 1908: *Ordbog over Gadesproget*, 2. udg. København: Hagerup.
- LANCHART [korpus]. 2005-2015. København: Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab.
- Lison, Pierre & Jörg Tiedemann 2016: OpenSubtitles2016: Extracting large parallel corpora from movie and TV subtitles. *Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'16)*. 923-929. <https://aclanthology.org/L16-1147/>
- Mikkelsen, Kristian 1911: *Dansk Ordføjningslære med sproghistoriske Tillæg*. København: Lehmann & Stage.
- ODS = *Ordbog over det Danske Sprog*. 1918-1956. København: DSL. Online udgave: <https://ordnet.dk/ods>. Besøgt 22.03.2025.
- OpenSubtitles, v. 2018. <https://opus.nlpl.eu/OpenSubtitles/corpus/version/OpenSubtitles>. Besøgt 22.03.2025.
- VSO = *Dansk Ordbog udgiven under Videnskabernes Selskabs Bestyrelse*, bd. 2. 1802. København: Hofbogtrykkerne N. Møller og Søn.
- Togeby, Ole 2007: *Fungerer denne sætning?* [e-bogsudgave]. Århus: Academica.
- Westergaard, Lennart 2018: Direktive dynamisk-lokativer sætningsemner: Opbygning, betydning og modificering. *Journal of Language Works* 3(2). 75-91.
- Wiwel, H.G. 1901: *Synspunkter for dansk sproglære*. København: Bojesen.
- ØMO = Ømålsordbogen. 1992-. København: Center for Dialektforskning og Universitets-Jubilæets danske Samfund.

Marie Herget Christensen
Lektor, ph.d.
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab
Københavns Universitet
mherget@hum.ku.dk

Sune Gregersen
Postdoc, ph.d.
Institutionen för lingvistik och filologi
Uppsala universitet
sune.gregersen@lingfil.uu.se